

АРИСТОФАН

ЖАБИТЕ

Превод от старогръцки: Александър Ничев, 1985

chitanka.info

ЛИЦА

КСАНТИЙ
ДИОНИС
ХЕРАКЪЛ
МЪРТВЕЦ
ХАРОН
ХОР ОТ ЖАБИ
ХОР ОТ ПОСВЕТЕНИ В МИСТЕРИИТЕ
ЕАК
ПРИСЛУЖНИЦА НА ПЕРСЕФОНА
ДВЕ КРЪЧМАРКИ
РОБ НА ПЛУТОН
ЕВРИПИД
ЕСХИЛ
ПЛУТОН

Действието в началото на пролога се развива в неопределена област на Гърция. От втората част на пролога до края на комедията то протича в Подземното царство.

ПРОЛОГ

Сцената представлява две къщи: вдясно е къщата на Херакъл, вляво — на Плутон.

Влизат Дионис, облечен в шафранова женска дреха, върху която е наметнал лъвска кожа, и неговия роб Ксантий, седнал на магаре.

КСАНТИЙ

Да кажа ли една шега, стопанино,
от тези, дето все размиват зрителя?

ДИОНИС

Каквото искаш, само не „Измъчен съм!“
Това не казвай, че ми се е втръснало.

КСАНТИЙ

А нещо друго смешно?

ДИОНИС

Без „Премазан съм!“

КСАНТИЙ

Тогаз една голяма глума.

ДИОНИС

Казвай я
спокойно. Но да не речеш...

КСАНТИЙ

Какво сега?

ДИОНИС

„Като прехвърлях сопата, досра ми се.“

КСАНТИЙ

Или че, като нося тези тежести,
ще пръдна, ако те не бъдат смъкнати?

ДИОНИС

Недей, че ми се доповръща, моля те!

КСАНТИЙ

Що трябваше да нося туй багажище?
Не правя нищо с него аз, за разлика
от Фриних, Ликис и Амипсий, с вечните
багажища в техните комедии!

ДИОНИС

Недей така. Че като зрител видя ли
подобни остроумици, отивам си
по-стар с година цяла, че и с повече.

КСАНТИЙ

Ох, бедният ми врат, ох, триж нещастният!
Хем тъжно, хем да не говоря весело!

ДИОНИС

Това не е ли дързост и разпасаност!
Та сам аз, Дионис, синът на Бъчвата,
се бяхтя пеш, а него — на магарето,
да не се мъчи, да не нося тежести!

КСАНТИЙ

Не нося ли?

ДИОНИС

Как носиш, като яхаш, бре!

КСАНТИЙ

Ей туй на нося.

ДИОНИС
Носиш!

КСАНТИЙ
Много тежко е!

ДИОНИС
Не носи ли магарето товара ти?

КСАНТИЙ
Но не и този, който нося, бога ми.

ДИОНИС
Как носиш ти, бре, носи те магарето!

КСАНТИЙ
Не зная, ала смачка ми се рамото.

ДИОНИС
Добре, щом нямаш полза от магарето,
Вземи, че го носи на раменете си.

КСАНТИЙ
Ох, беден аз! Защо не бях във флотата,
че да ти кажа: „Хайде, наревай се!“

ДИОНИС
Я слез, подлецо! Пък и ето, вече съм
до портата, където първо трябваше
да се отправя.

Чука на вратата на Херакъл

Ей, момче, момченце, бе!

ХЕРАКЪЛ (*отваря, на себе си*)

Кой блъска тъй вратата? По кентавърски
налита някой.

Вглежда се в Дионис, удивен.

Я кажи ми, кой си ти?

ДИОНИС (*тихо на Ксантий*)
Момчето...

КСАНТИЙ
Е?

ДИОНИС (*тихо*)
Та не видя ли?

КСАНТИЙ
Що е то?

ДИОНИС (*тихо*)
Как страшно се уплаши!

КСАНТИЙ
Луд си, бога ми!

ХЕРАКЪЛ
Не мога да не прихна в смях, заклевам се!
Аз хапя устни, ала все пак — смея се!

ДИОНИС
Ела насам, човече. Нещо трябваш ми.

ХЕРАКЪЛ
Не мога да сдържа смеха си, гледайки
как лъвска кожа над шафран е метната.
Защо са боздуганът и котурните?

Къде си ходил?

ДИОНИС
Служих у Клистенови.

ХЕРАКЪЛ
Воюва ли?

ДИОНИС
И пратихме на дъното
дванадесет-тринайсет вражи кораба

ХЕРАКЪЛ
Вий, двамата?

ДИОНИС
Кълна се!

КСАНТИЙ *(тихо)*
Е, събудих се!

ДИОНИС
Веднъж, когато си четях на кораба
трагедията „Андромеда“, страшна страст,
представяш ли си, поразил сърцето ми.

ХЕРАКЪЛ
Как, страст? Каква страст?

ДИОНИС
Като Молон — мъничка.

ХЕРАКЪЛ
И за жена?

ДИОНИС
О, не!

ХЕРАКЪЛ
За момък?

ДИОНИС
Пазил бог!

ХЕРАКЪЛ
За мъж!

ДИОНИС
Ба, ба!

ХЕРАКЪЛ
Навярно със Клистен си спал?

ДИОНИС
Недей, не се шегувай, братко, зле ми е!
Една такава страст! Унищожавя ме!

ХЕРАКЪЛ
Каква, бе, братче?

ДИОНИС
Не намирам думите.
Все пак ще ти го кажа чрез загатване.
Кажи, чорба да ти се е приискало?

ХЕРАКЪЛ
Чорба? Хиляда пъти във живота ми.

ДИОНИС
Разбра ли, или искаш нови примери?

ХЕРАКЪЛ
Не, за чорбата — не. Разбирам хубаво.

ДИОНИС

Та ей такава страст ме е загложила
по Еврипид.

ХЕРАКЪЛ

По него, по умрелия?

ДИОНИС

И няма никой да ме спре сред хората
да не го диря.

ХЕРАКЪЛ

Долу, в преизподнята?

ДИОНИС

И по-надолу, ако има, бога ми!

ХЕРАКЪЛ

Защо?

ДИОНИС

Поет изкусен искам — старите
ги няма вече, днешните са калпави.

ХЕРАКЪЛ

Но как? Йофонт не е ли жив?

ДИОНИС

Едничкото
останало добро, и пак — добро ли е?
Не зная сам какво е то истина.

ХЕРАКЪЛ

А че Софокъл вместо Еврипид вземи
тогава, щом оттам ще водиш някого.

ДИОНИС

Не, по-напред Йофонта ще изпробваме,
да видим без Софокъл нещо може ли.
А Еврипид е ставен непрокопсаник —
ще стори всичко, за да дойде с мене той.
Софокъл пък и тук, и там е сговорен.

ХЕРАКЪЛ
Че Агатон къде е?

ДИОНИС
Изостави ме,
добър поет, голяма скръб за своите.

ХЕРАКЪЛ
Къде е той?

ДИОНИС
Пирува със блажените.

ХЕРАКЪЛ
Ами Ксенокъл?

ДИОНИС
Да го вземат мътните!

ХЕРАКЪЛ
Ами Питангел?

КСАНТИЙ (*тихо*)
А за мен — ни думица,
пък рамото ми просто е премазано!

ХЕРАКЪЛ
А тука други момчетии няма ли,
готови да напишат сто трагедии
и по-бъбриви и от Еврипид дори?

ДИОНИС

Това са все бърборковци и баберки,
рой ластовички, напаст за изкуството,
които ще изчезнат мигом, след като
получат хор и попикаят музата
трагическа. Но няма даровит поет
сред тях, та той да каже слово доблестно.

ХЕРАКЪЛ

Как даровит?

ДИОНИС

Тъй даровит, че, примерно,
да дръзне да произнесе на сцената:
„Ефирът — Зевсов дом“, „Кракът на времето“,
„Сърцето ми не се кълне пред жертвеник,
езикът мами въпреки сърцето ми“.

ХЕРАКЪЛ

Харесваш ли това?

ДИОНИС

О, да, побъркан съм!

ХЕРАКЪЛ

Но сам разбираш, че това са глупости.

ДИОНИС

„Не влизай в моя ум“ — живей си в къщата.

ХЕРАКЪЛ

Ала това е просто отвратително!

ДИОНИС

Учи ме как да ям!

КСАНТИЙ *(тихо)*

За мен ни думица!

ДИОНИС

Причината да дойда тука в твоите
одежди е да ми обадиш твоите
познати, ако ми потрябват, дето си
отсядал ти, отивайки за Цербера.
Кажи за тях, за фурни и пристанища,
за градове, чешми, вертепи, улици,
за лавки, кръстопътища и ханове
без дървеници.

КСАНТИЙ *(тихо)*

А за мен ни думица!

ХЕРАКЪЛ

Нещастнико, ще идеш?

ДИОНИС

Да, и никакви
протести, ами обади най-краткия
от пътищата за към преизподнята!
Но нито топъл, нито пък студен да е!

ХЕРАКЪЛ

Че кой ли пък да ти обадя? Кой ли път?
На, ето ти един, с въже и пейчица —
ще се обесиш.

ДИОНИС

Много задушевен е.

ХЕРАКЪЛ

Пътечка има кратка и отъпкана —
с хаванчето.

ДИОНИС

И в него бучиниш, нали?

ХЕРАКЪЛ

Да, точно!

ДИОНИС

Не, студена, че и ледена!

Веднага ще измръзнат коленете ми.

ХЕРАКЪЛ

А път наклонен, бърз — да ти обадя ли?

ДИОНИС

Да, бога ми, не съм от пешеходците.

ХЕРАКЪЛ

Спусни се към Керамик.

ДИОНИС

Е, и след това?

ХЕРАКЪЛ

Каче се там на кулата, високата...

ДИОНИС

Защо?

ХЕРАКЪЛ

... и гледай факелното бягане.

И като кажат зрителите „Пущай се!“,

и ти пусни се.

ДИОНИС

Накъде?

ХЕРАКЪЛ

Надолу, бе!

ДИОНИС
Ще си изгубя двете полушария
на мозъка. По този път не тръгвам аз.

ХЕРАКЪЛ
Тогаз?

ДИОНИС
По който слезе ти.

ХЕРАКЪЛ
Но плува се
премного. Стигаш до огромно езеро,
бездънно.

ДИОНИС
Как ще го прехвърля?

ХЕРАКЪЛ
С лодчица,
ей тонинка, един лодкарин възрастен
ще те превози срещу две петачета.

ДИОНИС
Ох!
Могъщи вред са тези две петачета!
Но как и там са стигнали?

ХЕРАКЪЛ
Въвел ги е
Тезей. Ще видиш и безчет чудовища —
ужасни.

ДИОНИС
Не, не ме плаши, не ме е страх,
не ще ме отклониш!

ХЕРАКЪЛ

А после — калища
и вечна смрад, и в тоя смрад са легнали
онези, дето гости са обиждали,
които за любов не са заплащали,
които майка си са били, татка си
са бяхтели и клетва са престъпвали.

ДИОНИС

Към тях ще трябва да прибавим хората,
които учат танеца Кинезиев
или преписват Морсимови стихове.

ХЕРАКЪЛ

Ще те обгърне флейтово дихание,
прекрасен зрак ще видиш — като нашия,
гори от мирта и блажени хорове
мъже, жени, усърдно ръкопляскащи.

ДИОНИС

Добре, а те кои са?

ХЕРАКЪЛ

Посветените...

КСАНТИЙ *(тихо)*

Пък аз съм бил магарето на сватбата.
Ала това не ще понасям повече.

ХЕРАКЪЛ

... които ще ти обяснят потребното.
Защото те живеят край самия път
и близичко до портите на Плутона.
Е, много здраве, братко!

Влиза вкъщи.

ДИОНИС (*след него*)
Ха и ти да си
добре!

(*Към Ксантий*)

А ти подхващай пак багажите.

КСАНТИЙ
Преди да ги сваля?

ДИОНИС
И хайде, бързичко!

КСАНТИЙ
Не, моля ти се, наеми си някого
от мъртвите, но който е съгласен, де!

ДИОНИС
А ако няма?

КСАНТИЙ
Аз ще дойда.

ДИОНИС
Хубаво.

Задава се погребално шествие.

Но в този миг мъртвец изнасят, ето го!

(*Към Мъртвеца*)

Хей, ти, на тебе викам, хей, умрелият!

Човече, отнеси ми в ада нещичко!

МЪРТВЕЦЪТ
Какво е то?

ДИОНИС
Това.

МЪРТВЕЦЪТ
Две драхми даваш ли?

ДИОНИС
Е, ха по-малко!

МЪРТВЕЦЪТ (*към носачите*)
Хайде, продължавайте!

ДИОНИС
Почакай да се разберем, приятелю.

МЪРТВЕЦЪТ
Не даваш ли две драхми, стига приказки!

ДИОНИС
Дръж три петака!

МЪРТВЕЦЪТ
По-добре възкръсване!

Шествието отминава.

КСАНТИЙ (*след него*)
Пък важен бил, проклетникът! Е, поврага!
Отивам аз.

ДИОНИС

Добър си, благороден си!
Да тръгваме към лодката!

ХАРОН
Стоп! Спираме!

КСАНТИЙ
Това какво е?

ДИОНИС
Езерото, бога ми,
въпросното, съглеждам също лодката.
А този тук е Харон, положително.
Ей, Хароне, здравей, здравей бе, Хароне!

ХАРОН
Пътуващи към отдиха след грижите?
За Лета, за Магарешката козина,
за Церберите, за Тенар, за...чавките?

ДИОНИС
Аз!

ХАРОН
Бързо влизай!

ДИОНИС
Спираш ли наистина
при чавките?

ХАРОН
Поне за тебе — сторвам го.
Но влизай вече.

ДИОНИС
Тук, момче!

ХАРОН

Не взимам роб,
ако не се е бил за своята кожа!

КСАНТИЙ

Не съм се бил, че бяха зле очите ми.

ХАРОН

Тогаз бегом избиколи до другата
страна.

КСАНТИЙ

Къде да чакам там?

ХАРОН

На спирката
„Хавайнов камък“.

ДИОНИС

Ясно ли е?

КСАНТИЙ

Ясно е.

(Окайва се.)

С какво се срещам още от началото!

(Тръгва.)

ХАРОН *(към Дионис)*

Седни там, при лопатата! Хей, има ли
пътуващи? Побързайте! А ти, бе, там,
какво?

ДИОНИС

Какво ли? Нищо, просто седнал съм,
тъй както ти ми каза, при лопатата.

ХАРОН

По-скоро сядай там бе, шишко!

ДИОНИС

Ето ти.

ХАРОН

И да не дрънкаш, а опри нозете си
и почвай да гребеш!

ДИОНИС

Ами ще мога ли?

Не съм моряк, не съм от саламинците,
неопитен съм.

ХАРОН

Просто е. Започнеш ли,
ще чуеш дивни песни.

ДИОНИС

На кого са те?

ХАРОН

На жаболебеди.

ДИОНИС

Добре, командувай.

ХАРОН

Охопоп! Охопоп!

Докато лодката се движи, долитат звуците на невидимите жаби.

ХОР НА ЖАБИТЕ

Врякикики, вряк, вряк!
Врякикики, вряк, вряк!
Деца на блатни извори,
да викнем своя дружен химн,
да викнем сладкия напев
вряк-вряк, вряк-вряк,
със който огласяхме
във Блатно низееца —
бог Бакхус, сина на Зевса,
когато, пиан, в деня
на пресвещените съдове
към моя храм пристъпваше народът.
Врякикики, вряк, вряк!

ДИОНИС

А на мене почва задникът
да ме боли, вряк,вряк!

ХОР НА ЖАБИТЕ

Врякикики, вряк, вряк!

ДИОНИС

На вас пък ви е все едно!

ХОР НА ЖАБИТЕ

Врякикики, вряк, вряк!

ДИОНИС

Да пукнете с туй ваше „вряк“!
Едно и също: вряк, та вряк!

ХОР НА ЖАБИТЕ

Така е, многознайко!
Обикнаха ме сладколирните Музи
и козлоногия Пан със цафарата звучна,
с мене се радва и Феб, свирачът на форминкс,

зарад онази подструнна тръстика,
която му отглеждам под водата.
Врякикики, вряк, вряк!

ДИОНИС
Мазоли ми излязоха
и потен ми е задникът.
Сведа ли се ще каже той...

ХОР НА ЖАБИТЕ
Врякакики, вряк, вряк!

ДИОНИС
Ей, песнелюбци, спирайте
най-сетне!

ХОР НА ЖАБИТЕ
Не, ще викаме,
и повече, отколкото
през ясни, слънчеви,
когато през острицата
и през пръстта подскачаме
с тъй радостни мелодии,
прекъсвани от скокове,
или когато, бягайки
от буен дъжд, на дъното
запяват наште хорове
под плюсъка на капките.

ДИОНИС *(ядосан)*
Врякакики, вряк, вряк!

(пръдва)

На, вие ме научихте!

ХОР НА ЖАБИТЕ
О, страшно си изпащаме!

ДИОНИС
По-страшно аз. Напъвайки,
ще взема да се пръсна!

ХОР НА ЖАБИТЕ
Врякакики, вряк, вряк!

ДИОНИС
Не ме е грижа, крякайте!

ХОР НА ЖАБИТЕ
О, да, и знай, наистина,
че цял ден ще ти врякаме,
докле държи гласът ни.

ДИОНИС (*пърди*)
Врякакики, вряк, вряк!
Не ще ми надделеете!

ХОР НА ЖАБИТЕ
Нито пък ти на жабите!

ДИОНИС
Ни жабите на мене!
Да, никога! Ще крякам аз,
ако е нужно, цял ден,
додето ви надвикам с мойто „врякакики,

(вика и пърди)

врякакики, вряк, вряк!“
Ще ви накарам най-подир да млъкнете!

ХАРОН (*към Дионис*)

Ей, спирай, спирай! Прибери лопатата!
Излизай, плащай!

ДИОНИС

На ти две петачета.
Ей, Ксантий! Де се дяна, Ксантий? Ксантий, бе!

КСАНТИЙ (*отдалече*)

Ияу!

ДИОНИС

Ела насам!

КСАНТИЙ (*идва*)

Здравей, стопанино!

ДИОНИС

Какво е там, нататък?

КСАНТИЙ

Мрак и калища.

ДИОНИС

Видя ли нейде там отцеубийците
и клетвонарушителите, както бе
говорил той?

КСАНТИЙ

А ти? Ти не?

ДИОНИС

Да, бога ми,
че даже и сега са пред очите ми.

(Посочва зрителите)

Сега какво?

КСАНТИЙ

Да продължим, най-хубаво.
Че той нали разправяше, че тука са
ужасните чудовища.

ДИОНИС

Проклетникът!
Той лъжеше, за да ме сплаши, знаейки,
че съм храбрец, и просто ми завиждаше.

От него няма нищо по-страшно.
А аз бих искал да се счепкам с някого
в борба, достойна за това пътуване.

КСАНТИЙ

Да, тъй е. Тъкмо шум долавям някакъв.

ДИОНИС

Отде, отде е?

КСАНТИЙ

Изотзад.

ДИОНИС

Назад иди.

КСАНТИЙ

Не, не, отпред е.

ДИОНИС

Е, тогаз напред иди.

КСАНТИЙ

Кълна се, виждам някакво чудовище.

ДИОНИС
Какво е то?

КСАНТИЙ
Ужасно! И променя се!
Ту вол, сега пък муле, ту красавица
жена!

ДИОНИС
Къде е, да я видя, искам я.

КСАНТИЙ
Но вече тя не е жена, не, кучка е.

ДИОНИС
Това е тя, Емпуза!

КСАНТИЙ
Свети огнено
лицето ѝ.

ДИОНИС
Един крак бронзов има ли?

КСАНТИЙ
Да, бога ми, а пък лайнян е другият,
да знаеш!

ДИОНИС
Де да ида?

КСАНТИЙ
Ами аз къде?

ДИОНИС (*изтичва към жреца на Дионис, към първия ред на зрителите*)

Спаси ме, жрецо, че да пием двамата!

КСАНТИЙ

Загиваме, Херакле!

ДИОНИС

Тъй не ме зови,
човече, и не ми изричай името!

КСАНТИЙ

А с „Дионис“?

ДИОНИС

По-малко и от първото.

КСАНТИЙ

Е, продължи. Насам, насам, стопанино!

ДИОНИС

Що има?

КСАНТИЙ

Смелост! Всичко мина хубаво
и можем като Хегелох да викаме:
„След морски вълни виждам пак безветрие“
Емпузата изчезна.

ДИОНИС

Закълни ми се!

КСАНТИЙ

Кълна се в Зевс!

ДИОНИС

Отново!

КСАНТИЙ

В Зевс!

ДИОНИС
Отново!

КСАНТИЙ
В Зевс!

ДИОНИС
Как побледнях, като я зърнах, беден аз!

КСАНТИЙ (*показва плаща му*)
А вместо тебе зачерви се плащът ти.

ДИОНИС
Ах, откъде дойдоха тези бедствия!
Кой бог да обвиня, че готви края ми?
„Ефирът — Зевсов дом“, „Кракът на Времето“?

Долита звук на флейта.

КСАНТИЙ
Хей, ти!

ДИОНИС
Какво?

КСАНТИЙ
Не чу ли?

ДИОНИС
Що?

КСАНТИЙ
Дихание
на флейти.

ДИОНИС

Да, да, чух, и полъх някакъв
от факли ме докосна много тайнствено.
Но нека се прикрием и послушаме.

Чува се песен: пее Хорът на посветените, все още невидим за зрителите.

ХОР

Якхе, о, Якхе!
Якхе, о, Якхе!

КСАНТИЙ

Това е, господарю! Посветените
тук нейде пеят, както той ни казваше.
Възпяват Якха, както на площада ни.

ДИОНИС

И аз тъй мисля, ала най-добре ще е
да помълчим, за да разберем със сигурност.

Оттеглят се встрани.

ПАРОД

Влиза Хорът на посветените

ХОР

СТРОФА

*Многоначени Якхе, ти, който живееш тук,
Якхе, о, Якхе,
Хайде, ела на тази лъка да танцуваш
Със своите поклонници честни,
Па разтърсвай многоплоден
натежал венец от мирта
на глава и с дръзка нога заудряй
този твърд и поведи
своя волен и игрив
пълен с прелест танц, и чист, и свят,
сред честните посветени.*

КСАНТИЙ

О дъще многоначена Деметрина,
как сладичко ми замириса свинското!

ДИОНИС

Стой мирно, ще ядеш от карангията.

ХОР

АНТИСТРОФА

*Събуди се, че ей го, размахва факли в ръце,
Якхе, о, Якхе,
ти, светозарна звезда на нощния празник!
Ливадата свети в огнъове.
Тръпнат старчески колене.
Старците отхвърлят грижи
и предълъг низ от вежди години
в празничния светъл ден.
А пък с факелния плам
ти, блажени, ела в тоя цветен кът
с младежките хороводи.*

Да мълчим с благочест, и на нашия хор нека място отстъпят
ония,
за които е чужда нашата реч и които са с мисъл нечиста,
и не знаят ни обреди свети, ни танц във чест на отличните Музи,
и не са причастени към буйната реч на Кратин, бикоядеца
мощен,
и се радват на шутовски, плоски слова, предизвикващи смях
неуместен,
и не щат да премахнат враждебния спор, и не са споготливи с
града си,
а раздухват раздори и крамоли, като мислят за своите печалби,
и безсрамно протягат ръка за рушвет, а градът се разтърсва от
бури,
и предават застава, плавателен съд, и изнасят неща забранени
от Егина — подобно на онзи подлец Торикион с процентните
кражби,
като корабни ремъци, лен и смола, и ги пращат оттам в
Епидавър,
и съветват града си да дава за постройка на флота,
и сквернят на Хеката свещения лик, та дори като пеят прослави,
те наяждат със хитра ораторска реч хонорара на нашите поети
затова, че осмени от тях са били на народния Бакхусов празник!
Та на тези аз казвам, и казвам го пак, и за трети път пак ще го
кажа —

да отстъпят пред нас, посветените! Вий пък възгласявайте своите
песни
за всенощните бдения, вашата реч за приляга на нашия празник!

*Да стъпва всеки смело
към кътищата цветни,
към влажните поля,
със танц и смешки,
с игри и със закачки.
Похапнали сме си добре.
Напред! И да прославяме
спасителката на града
с молитвена достойна реч,
която обещава
града навеки да спасява,
дори напук на Торикион!*

Е, добре, за богиня Деметра сега, за царицата с плодните знаци,
възгласете, възпейте я в някакъв химн по различен, със песен и
танец!

СТРОФА

*Деметро, ти, владичице,
на чести тайнства, с нас бъди
и охранявай хора си,
и нека цял ден, радостен,
прекарам в танц и песен!*

АНТИСТРОФА

*И много смешни работи
и много сериозни да
издумам в чест на празника
с шегите си. Та лентите*

*победни да получа!
Е, хайде,
сега и бога прелестен
със песни призовете
да дойде, да съпътствува
тези наши танци.*

О, Якхе многотачен, ти, творецо
на сладкия напев на този празник,
върви с нас към богинята
и покажи ни как без труд
големия си път минаваш.
Съпътствай ми, о, Якхе, хоролубецо!
Че ти за смях и веселба разкъса
сандалчето и тия вехти дрипи,
па изнамери начина
да можем, без да ни е страх,
да пеем и лудеем.
Съпътствай ми, о, Якхе, хоролубецо!
Пък аз поглеждам отстрани и виждам
как една тъй хубава девойка,
другарка във игрите ми,
разкъсала се мъничката ризка
и малка гръд надзърта.
Съпътствай ми, о, Якхе, хоролубецо!

КСАНТИЙ

И аз обичам някак си да шествувам, и с нея
желая да танцувам.

ДИОНИС

А, и аз така.

ХОР

Да вземем ли тогава
на подбив Архедема?

Седемгодишен, пък без зъ... без фратрия!
А днес е вожд народен
сред мъртвите... там горе,
и между тях е първи по... разврата си.
Синът Клистенов, чувам,
заскубал своя задник
сред гробове и си издраскал бузите.
Приведен, той се бяхтел,
и плачел, и ридаел
зарад Клатан — Клатан от Ръкоблуднево.
А казват, че и Калий,
синът на Хипо... клата,
облечен като лъв, се борел с курвите.

ДИОНИС

А можеш ли ни каза
къде живее Плутон?
Чуждинци сме, едва-що сме пристигнали.

ХОР

Не се отдалечавай,
недей отново пита,
до портата му точно сте достигнали.

ДИОНИС

Момче, вземи багажа!

КСАНТИЙ

Ама това какво е?
Той все едно си знае, все багажа си!

ХОР

Вървете,
водете светото хоро
в цветната дъбрава,
играйте си, участници,
в този божи празник.

С жените и девойките
тръгвам аз, понесъл
свещеното сияние
в службата всенощна.

Напред към пъстроцветните
ливади, пълни с рози,
и нека понашему
лудуваме с хоровете
прекрасни, предвождани
от Мойри блажени.

За нас еднички слънцето
разпръсква ведър блясък,
за нас, посветените,
прекарали праведен
живот и с чуждинците,
и с нашите земляци.

ПЪРВИ ЕПИЗОД

Дионис и Ксантий приближават до вратата на Плутон

ДИОНИС

Е, ха сега де, как се чука вратнята?
Че как я чукат местните поселници?

КСАНТИЙ

Недей се мая, ами блъскай вратнята
с вида си и с духа си по Херакловски.

ДИОНИС (*чука*)

Момче, момче!

ЕАК

Кой там?

ДИОНИС

Херакъл, силният.

ЕАК

Негоднико, безсрамнико, нахалнико!
Мръсник такъв, и пръв мръсник, мръсничеще!
Ти, дето ни открадна Цербер, кучето,
и го откъсна, стиснато за гушата!
А аз го пазех! Но сега те хванахме!
Стигийската скала, черносърдечната,
и кървавите Ахеронски зъбери,
и кучетата на Кокит блуждаещи
те вардят! И ехидната, стоглавата,
която ще разкъса твоята вътрешност!
Тартеска риба ще се впие в дроба ти,

а бърреците кървави, червата ти
ще раздерат Горгоните титрантовски!
Към тях отправям тичешком нозете си.

КСАНТИЙ (*към Дионис*)
Ей, ти, какво там?

ДИОНИС (*клекнал от страх*)
Викай бога, свърших я!

КСАНТИЙ
Ей, смешно нещо, я по-бързо дигай се,
Преди да те съгледа някой!

ДИОНИС
Зле ми е.
Но я подай гъба за сра... цето ми.

КСАНТИЙ
На, дръж, тури я.

Дионис се бърше.

Богове! Къде ти е
сърцето, там ли?

ДИОНИС
Ами да, уплаши се
и се подхлъзна право във стомаха ми.

КСАНТИЙ
О, най-страхлив от богове и хора!

ДИОНИС
Аз?
Как тъй страхлив, нали поисках гъбата?
Туй друг ще го направи ли?

КСАНТИЙ
Как иначе?

ДИОНИС
Ще си лежи, ще си смърди страхливецът,
а аз се вдигнах, и при туй — избърсах се!

КСАНТИЙ
Храбрец е, Посейдоне!

ДИОНИС
Вярвам, бога ми.
А теб не те ли достраша от толкова
заплахи, шум?

КСАНТИЙ
Не исках да ги знам дори!

ДИОНИС
Добре, като си храбър и решителен,
стани ти аз — ей боздугана, кожата,
вземи ги, щом не знае страх сърцето ти.
А аз ще съм носачът на багажа ти.

КСАНТИЙ
Е, хайде, давай бързо! Подчинявам се.

Сменят дрехите си.

И Ксантиохеракла гледай хубаво —
страхлив ли съм и с твоето сърце ли съм.

ДИОНИС
Мелитският обесник си наистина!
Но, хайде, нека да подигна вещите!

От къщата на Прозерина излиза една Прислужница

ПРИСЛУЖНИЦАТА (към Ксантий)

Херакле, скъпи, тук ли си? Ела насам.
Като разбра, че си дошъл, богинята
изпече хляб, две-три гърнета кашица
свари, цял вол постави върху огъня,
приготви кифли, баници... Но влизай, де!

КСАНТИЙ

Добре, благодаря.

ПРИСЛУЖНИЦАТА

И знай, не пуцам те,
кълна ти се! Сварила ти е птичето
месо, изпекла ти е сладки работи
и най-прекрасно вино ти е смесила.
Но влизай с мен.

КСАНТИЙ

Благодаря.

ПРИСЛУЖНИЦАТА

Шегуваш се!
Не ще те пусна. Има там и прелестна
флейтистка, също две ли, три ли хубави
танцьорки...

КСАНТИЙ

Как го каза, как? Танцьорки ли?

ПРИСЛУЖНИЦАТА

... тъй младички, оскубали си космите.
Но влез, готвача тъкмо сваля рибата
от огъня и вече вкарват масата.

КСАНТИЙ

Добре, кажи най-първо на танцьорките,
на тези вътре, че ще дойда ей сега.

Към Дионис

Момче, ти следвай подир мен с багажите.

ДИОНИС

Стой, драги! Как си мислиш, сериозно ли
в Херакъл те преобразих? Шегувах се.
Та, Ксантий, край на всички тия глупости,
ами вдигни и пак носи багажите.

КСАНТИЙ

Какво? Ти смяташ да ми вземеш вещите,
които си ми дал?

ДИОНИС

Не смятам — вземам ги.
Дай кожата!

КСАНТИЙ

Аз викам за свидетели
и моля боговете...

ДИОНИС

Боговете ли?
Кои? Не е ли идиотско, глупаво
Херакъл да си ти — ти, робът, смъртният?

КСАНТИЙ

Добре, бъди спокоен. Дръж ги. Може би
ще ме помолиш пак по воля божия.

Връща лъвската кожа и боздугана и поема от Дионис багажа

ХОР

СТРОФА

*Свойствено е на човека,
който има ум и разум
и е плувал по моря,
винаги да се накланя
накъм борд благополучен,
вместо просто да стои
като писан на картина,
неподвижно. А да гледа
към приятната страна
е черта на мъж практичен,
също като Терамен.*

ДИОНИС

*Че не ще ли бъде смешно,
Ако този Ксантий, робът,
проснат в милетско легло,
клати малката танцърка,
после — иска ми гърнето,
а пък аз му се дивя
и кривака си разтривам,
а когато той, подлецът,
ме съгледа, в миг с пестник
всичките ми предни зъби
изпокъртва начаса?*

*Явяват се две Кръчмарки, които съзират мнимия Херакъл. Една от тях надава вик на
изненада*

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА
Ела, ела, Платано!

(Посочва Дионис.)

Виж негодника!
Когато беше ми дошъл във кръчмата,
излапа единайсет хляба...

ВТОРАТА КРЪЧМАРКА
Бога ми,
това е той!

КСАНТИЙ *(тихо)*
Ще стане топло някому!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА
... и с тях месо варено, двацет порций,
по два петака...

КСАНТИЙ *(тихо)*
Ще платят на някого!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА
... и много чесън.

ДИОНИС
Ей, жена, бърбориш си
като в несвяст!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА
И значи, не очакваше,
че след като си туриш тези токове
ще те позная? А за пастърмата ми?
За нея още нищо не съм казала!

ВТОРАТА КРЪЧМАРКА

Така е, ами сиренето, прясното
което той погълна със цедилката?

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА

След туй, като го молех за парите си,
ме стрелна с поглед злобен, размуча се и...

КСАНТИЙ

Това е тъй! Такъв е той навсякъде!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА

... и меч извади, сякаш полудяваше.

ВТОРАТА КРЪЧМАРКА

Да, бедна аз!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА

И ние се уплашихме
и скочихме веднага на таванчето,
а той си тръгна, като взе рогозките!

КСАНТИЙ

И туй направи!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА

Трябва да се действува!
Върви, викни ми Клеона, защитника...

ВТОРАТА КРЪЧМАРКА

А ти за мене подири Хипербола.

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА

... че да го смажем!

(Към Дионис.)

Ти, престъпно гърлице,
със камък бих ти изтрошила зъбите,
с които нявга ми изяде стоката!

КСАНТИЙ

Пък аз със радост ще те хвърля в ямата!

ВТОРАТА КРЪЧМАРКА

Пък аз със сърп ще ти изрежа глътката,
с която ми погълна карантиите!

ПЪРВАТА КРЪЧМАРКА

Но ще вървя за Клеон, ще те викне той
в съда и ще избълваш тия работи!

Двете кръчмарки излизат.

ДИОНИС (*към Ксантий*)

Ако не те обичам, Ксантий, смърт за мен!

КСАНТИЙ

О, знам, разбирам! Стига, стига приказки!
Не ставам за Херакъл.

ДИОНИС

Мили Ксантийчо,
не думай тъй!

КСАНТИЙ

Че как така Алкменин син
ще стана аз? И аз роб съм, че и смъртен съм!

ДИОНИС

Знам, знам, че се гневиш, и с основание.
И да ме пернеш, нямам възражения.
Но ако после пак ти взема дрехите,

самият мен, жена ми и децата ми
смъртта да грабне — с Архедема заедно!

КСАНТИЙ

Добре, приемам при това условие.

ХОР

АНТИСТРОФА

*Грижата ти отсега е,
щом отново ще обличаш
тоз костюм, да придадеш
вид младежки на лика си
и да хвърлиш поглед страшен,
помнейки за онзи бог,
чийто образ възприемаш.
Ала хванат ли те в глупост,
или се покажеш плах,
пак ще трябва да стовариш
вещите на своя гръб.*

КСАНТИЙ

*Вий съветвате отлично,
но и аз самин обмислям
тази работа, мъже.
Случи се нещо харно,
той отново ще поиска
дрехата ми, знам това.
Ала все пак ще покажа,
че юначен ми е нравът
и че гледам с мрачен взор.
Тъй ще трябва, както виждам.*

Чувам, че шуми врата.

Влизат Еак и двама Роби

ЕАК (*посочва Ксантий*)
Вържете бързо този, кучекрадеца,
да го накажем!

ДИОНИС (*тихо*)
Зле ще бъде някому!

КСАНТИЙ
Е, поврага! Махнете се!

(Размахва боздугана.)

ЕАК
А, биеш се?
Дитилас! Скеблиас! Пардокас! Идвайте
Насам и с този тука се сражавайте!

Робите притичват и със сила отнемат боздугана от Ксантий.

ДИОНИС
Я гледайте, нахалникът му! Бие се
той, който граби чуждото!

ЕАК
Голям нахал!

ДИОНИС
Ужасно, страшно нещо!

КСАНТИЙ
Но повярвай ми,

да пукна, ако тук съм идвал някога
или съм ти откраднал даже косъмче!
Но аз ти правя мъжко предложение:
вземи, измъчвай моя роб и видиш ли,
че съм виновен, отнеми живота му.

ЕАК

А как да го измъчвам?

КСАНТИЙ

Всякак. Връзвай го
беси го, с бич бодлив го бий, извивай го,
дери го, сипвай му оцет в ноздрите,
натовари го с тухли там, и прочее,
но с праз и лук недей го би единствено.

ЕАК

Да, прави думи. А осакатя ли го,
тогава ще ти заплатя цената му.

КСАНТИЙ

Не трябва. Отведи го, мъчи си го.

ЕАК

Не, тук, за да говори във лицето ти.

(Към Дионис.)

Я сваляй бързо вещите, и никаква
лъжа да няма тука!

ДИОНИС

Забранявам ти
да ме измъчваш, аз съм от безсмъртните!
В противен случай се сърди на себе се!

ЕАК

Какво твърдиш?

ДИОНИС

Че съм безсмъртен, Зевсов син,
бог Дионис, а той е роб.

ЕАК (*към Ксантий*)

Ти чу ли го?

КСАНТИЙ

Да, чух. И ще го биеш още повече —
ако е бог, той няма да почувства.

ДИОНИС (*към Ксантий*)

Добре, понеже казваш, че и ти си бог,
наравно с мен и и ти понасяй удари!

КСАНТИЙ

Това е право. Който от двамата ни
заплаче пръв или поиска спиране
на сопите, за бог не го признавайте.

ЕАК

Да, ти си благороден мъж, безспорно е,
ти дириш правда. Хайде, съблечете се.

КСАНТИЙ

И как ще ни измъчваш честно?

ЕАК

Лесно е.

Поред — на пиб, на него удар...

КСАНТИЙ

Хубаво.

На, погледни сега ще се помръдна ли!

ЕАК (*удря го*)
Ударих ли те?

КСАНТИЙ
А, нищожна работа.

ЕАК
Сега ха него да ударя.
(*Удря го.*)

ДИОНИС
Хайде де!

ЕАК
Ударих те.

ДИОНИС
Не мигна и окото ми.

ЕАК
Не зная. Хайде, ще опитам втори път.

КСАНТИЙ
Побързай!

Еак го удря.

Ох, ох, олеле!

ЕАК
Как „олеле“?
Боли ли те?

КСАНТИЙ
Не, бога ми, припомних си

Херакловия празник в Диомеите.

ЕАК

О, свят човек! Ще ида пак при другия.

(Удря Дионис.)

ДИОНИС

Ох, ох! Ох, ох!

ЕАК

Какво?

ДИОНИС

Съглеждам конници.

ЕАК

Защо заплака?

ДИОНИС

Лук, бе, лук! Мирише ми!

ЕАК

И да не спирам боя?

ДИОНИС

Все едно ми е.

ЕАК

Ще трябва да отида пак при първия.

(Удря Ксантий.)

КСАНТИЙ

Ох, ох!

ЕАК
Какво ти е?

КСАНТИЙ
Изкарай трънчето.

ЕАК
Каква е таз? Отивам пак при другия.

(Удря Дионис.)

ДИОНИС *(вика)*
Ох, Аполоне,

(продължава с нормален глас)

ти, властнико питийски или делоски!

КСАНТИЙ
Не чу ли? Заболя те!

ДИОНИС
Не, припомних си
един от Хипонактовите ямбове.

КСАНТИЙ
Не правиш нищо. Удряй в слабините му!

ЕАК *(към Дионис)*
Така е! Хайде, подложи корема си.

(Удря го)

ДИОНИС *(вика)*
О, Посейдоне...

КСАНТИЙ
Заболя го!

ДИОНИС (*с нормален глас*)
... в бездните
ти, царю на егейския нос и на сивите води...

ЕАК
Заклевам се в Деметра, кой от двама ви
е бог, не мога да науча! Влизайте.
Но лично господарят и царицата
на ада Персефона — те и двамата
са богове — ще разберат кои сте вий.

ДИОНИС
Така е. Но желал бих туй решение
да бе го взел, преди да ме набъхтите.

Влизат в дома на Плутон

ПАРАБАЗА

ХОР

СТРОФА

*Музо, присъствай в свещените хорове, на песента
ми*

*прелест придай!
Тука ще видиш тълпата огромна, в която безбройни
мъдри глави седят,
честолюбци, по-ярошни от Клеофонт, на чиито
вечно бърбиви устни тъй чудновато цвърти
ластовичката тракийска,
кацнала върху варварски лист,
цвърка тя тъжната песен славеева — той ще загине
дори при равни гласове.*

*Хор свещен със право може да съветва своя град
на добро и да го учи. Първо, трябва според нас
хората да изравним и да премахнем всеки страх.
Ако, заблуден от Фриних, някой в нещо е сгрешил,
трябва, смятам, да се дава на сгрешилия човек
правото да се очисти от предишната вина.
После, никой да не губи своите граждански права.
Срамно е! Човек, участвал във едничък морски бой,
става начаса платеец, робът става господар!
Не че бих могъл да кажа, че това не е добро —
одобрявам: само него сте го сторили със ум.
Трябва и на тези, дете — те и техните бащи —
в много битки са се били и са близки вам по кръв,
да простите тая грешка — за това ви молят те.*

Не, гнева изоставете вий, родени мъдреци!
Нека сторим свои близки, граждани и равни нам
всички, заедно с които сме се били по море.
Ала ако сме надуты и надменни в този пункт
днес, когато много бури са притиснали града,
в бъдеще не ще изглежда, че сме действували с ум.

АНТИСТРОФА

Ако пък мога добре да прозра във живота и нрава
на негодяй,
този маймунек, досадник сегашен, Клиген,
дребосъкът,
този най-долен теляк
между всички, които приготвят лугата с прах и със
пепел,
не със действителна сода, не с кимолийска земя,
няма да кара дълго
време сред нас Като вижда това,
мир не признава — че може да бъде ограбен, когато
пиян се връща у дома.

Често мислили сме ние, че постъпва този град
със почтените и харни свои граждани така,
както с древната монета и със новата пара.
Че със старата монета, неподправена, добра
най-добрата измежду всички, както мисля аз пари,
изработена законно и изпитана по звук
и между самите гърци, и сред варварския свят,
ние си не служим никак, а използваме пара,
медна, лоша, изкована днес и вчера, калпав сорт.
Тъй и гражданите, знайни като годни и добри,
като справедливи люде, като примерни мъже,
като раснали в палестри, с музика и с красна реч,
унижаваме, а вадим медни, рижси, чужденци
и негодници, потомци на негодници навред,
нищо, че са най-последни и че някога градът
тях не би склонил за жертва изкупителна дори

*да използва. Днес, безумци, променете своя нрав,
ползвайте се от добрите. И успеете ли, вас
ще ви хвалят, а при грешка, ако ви удари зло,
мъдрите ще кажат: „Удар, ала от добро дърво!“*

ВТОРИ ЕПИЗОД

Ксантий излиза от къщата заедно с един Плутонов Слуга.

СЛУГАТА

Кълна се в Зевса-Избавител, харен мъж
е твоят господар.

КСАНТИЙ

Как може иначе?
Той знае само пиене и клатене.

СЛУГАТА

Не те наби, разкривайки лъжата ти —
ти, робът, за стопанин се представяше!

КСАНТИЙ

Платих му аз!

СЛУГАТА

Това е то деяние на роб!
И аз ги правя тия работи.

КСАНТИЙ

Как, правиш ги?

СЛУГАТА

Щастлив съм неизказано,
когато скришно псувам господаря си.

КСАНТИЙ

Ами когато подир много удари
те погнат, мрънкаш ли?

СЛУГАТА
О, с удоволствие!

КСАНТИЙ
Ами когато вред се вреш?

СЛУГАТА
Блаженство е!

КСАНТИЙ
О, Зевсе наш!
А да подслушваш разговор на господаря?

СЛУГАТА
Луд съм в тая работа!

КСАНТИЙ
А вѐнка да го избърбориш?

СЛУГАТА
Аз ли, бре?
За мене то е все едно изпразване!

КСАНТИЙ
О, Фебе, Аполоне, дай ръката си!
Целувка на, целувка дай! Кажи ми ти
във името на Зевса, съобесника,
какъв е тоя шум, и вик, и каране отвътре, а?

СЛУГАТА
Есхил и Еврипид са там.

КСАНТИЙ
Аха!

СЛУГАТА

Метеж, метеж, голяма работа,
страхотен бунт се вдигна между мъртвите!

КСАНТИЙ
Защо?

СЛУГАТА
Установило се е правило
за важните изкуства, за големите,
творецът, който вземе връх над другите,
да получава в Пританея ядене,
да има трон до Плутона...

КСАНТИЙ
Разбирам те.

СЛУГАТА
... додето дойде друг, по-вещ в изкуството,
тогава нему се отстъпва мястото.

КСАНТИЙ
Какво така Есхила е раздразнило?

СЛУГАТА
Есхил трагическия трон заемаше
като най-първи в драмата.

КСАНТИЙ
А кой е днес?

СЛУГАТА
Щом тука слезе Еврипид, започна той
да дава представления пред разните крадци,
отцеубийци и мошеници, които нямат чест,
и тази публика, влудена от софизми,
речи, въртели, го сметна за най-мъдър сред поетите,
и тъй, издигнат, присвои той онзи трон,

на който бе Есхил.

КСАНТИЙ

Не го ли погнаха?

СЛУГАТА

Не, но народът искаше решение,
посочващо по-вещия в изкуството.

КСАНТИЙ

Народът от негодници?

СЛУГАТА

Да, бога ми,
и виковете до небето стигнаха.

КСАНТИЙ

Есхил — той мигар нямаше съюзници?

СЛУГАТА

О, честните са малцинство — и тук е тъй.

(Посочва публиката.)

КСАНТИЙ

Добре де, ами Плутон как ще действа?

СЛУГАТА

Ще учреди той съд и състезание,
проверка на изкуството им.

КСАНТИЙ

Как така
Софокъл няма никакви претенции?

СЛУГАТА

Не, не, Есхила, идвайки сред мъртвите,
целуна той, подаде му ръката си
и му отстъпи трона без оспорване.
Сега бил, казва Клидемид, в резервата:
ако Есхил излезе победителят,
ще си стои; но ако не, така твърдял,
ще се пребори с Еврипид в изкуството.

КСАНТИЙ
Тъй, значи, а?

СЛУГАТА
Да, подир малко, бога ми.
И тука ще се правят страшни работи.
С везни ще се измерва тук поезия!...

КСАНТИЙ
Трагедии ще мерят като агнета?

СЛУГАТА
... ще изнесат словесни мерки, линии,
калъпи плътни...

КСАНТИЙ
Ама как, за тухли ли?

СЛУГАТА
... и диаметри, клинове. Че стих по стих
щял да изпитва Еврипид изкуството.

КСАНТИЙ
Есхил, изглежда, ще е недоволен.

СЛУГАТА
Привел глава, той с бичи поглед стреляше.

КСАНТИЙ

И кой ще съди?

СЛУГАТА

Там бе мъчнотията.
Че с познавачи те не разполагаха.
Есхил не се погаждаше с атинците...

КСАНТИЙ

Мнозина май броеше за разбойници.

СЛУГАТА

... а другите не смяташе за сведущи
в поезията. Тъй че предоставиха
на твоя господар, като на опитен.
Да влизаме. Когато господарите
са притеснени, ние си изпацаме.

ХОР

Зная, че този поет гръмовержец ще пламне от страшен
гняв, като види бърбия свой съперник да точи
зъби. Тогава, обзет от ужасна ярост,
с поглед ще го стрелне той.

Спор със слова конегриви и шлемовейни ще почне,
облак от остри трески и от стружки ще литне, когато
почне съперникът бой срещу вихрото слово
на дълбокия поет.

Той пък настръхнала грива от гъсти косми ще вдигне,
сбърчил ужасните вежди, с рев ще издума забити
с гвоздей слова, от дъска ще ги изтръгне
със гигантския си дъх.

След това, мелещ безспир, изпитател на словото, боек,
остър език, завистливо разтърсвайки поводи, злобно
режейки думите, ще разруши на сърцето
тежкия и дълъг труд.

ТРЕТИ ЕПИЗОД

Явяват се Еврипид, Дионис и Есхил.

ЕВРИПИД (*към Дионис*)

Не ще отстъпя трона, стига доводи!
Твърдя, че съм по-вещият в изкуството.

ДИОНИС

Защо мълчиш, Есхиле? Та не чуваш ли?

ЕВРИПИД

Май първо ще ни важничи — той винаги
ни баламосва в своите трагедии.

ДИОНИС

Човече, не приказвай тъй наперено!

ЕВРИПИД

Отдавна го познавам аз, разбрал съм го —
та той представя дивото, упорното
с уста бърлива, буйна и несдържана,
не се наддумва, все му гръмки речите.

ЕСХИЛ

Така ли, сине на богиня селянка?
Това от тебе, майстор по бърборене,
шивач на дрипи и творец на просяци?
Но ти ще ми платиш!

ДИОНИС

Есхиле, сдържай се,
не се гневи, не горещи сърцето си!

ЕСХИЛ

О, не преди да съм направил явно, че
нахалствува един творец на куцльовци!

ДИОНИС

Момчета, агне, черно агне дайте ми!
Че буря ще се разрази, подготвя се!

ЕСХИЛ

Ти, събирач на разни критски песнички,
въведе скверни бракове в изкуството!

ДИОНИС

Постой за миг, Есхиле, уважаеми!
А ти, бедняко Еврипиде, махай се,
ако си умен, бягай от градушката,
че ще те перне с ядно слово в слепите
очи и в миг ще изтече... „Телефът“ ти.
А ти не с гняв, Есхиле, ами кротичко
съди и слушай как те съди. Бива ли
поети да се хулят като някакви хлебарки?
Та не пламвай като борина!

ЕВРИПИД

Готов съм, не отказвам аз, той мене ли,
аз него ли да хапя пръв със стихове,
със песни, с тези мощности трагически,
с „Пелей“, с „Еол“, със „Мелеагър“, даже и
с „Телеф“, и нека негов бъде изборът.

ДИОНИС

А ти, Есхиле? Казвай, как ще действуваш?

ЕСХИЛ

Бих искал да не спорим тук — неравна е
борбата между двама ни.

ДИОНИС
Защо така?

ЕСХИЛ
Не са умрели с мене и творбите ми,
а неговите са умрели — тук са му.
Но щом желаеш, нека бъде твоето.

ДИОНИС
Добре, тамян и огън донесете ни,
да се помоля още преди речите,
за да реша най-меродавно спора им.

(Към Хора.)

А вие в чест на Музите припявайте.

ХОР
Зевсови девет девойки, пречисти
Музи, които съзирате умните, плетени мисли
на мъдролобни мъже, когато в спор се ударят
с тънки и вити слова, отвърщайки този на онзи,
хайде, елате и вижте мощта страшна на двете
усти да предлагат думи големи и стихови стружки.
Ето сега се започва голяма борба и спор за мъдрост.

ДИОНИС
Молете се и вий, преди да почнете.

ЕСХИЛ
Деметро, ти, на моя дух кърмилнице,
достоеен ме стори за своите тайнства.

ДИОНИС *(към Еврипид)*
И ти вземи, тури тамянец.

ЕВРИПИД

Хубаво!

Но все пак други богове са моите.

ДИОНИС

Особени, от нова марка?

ЕВРИПИД

Точно тъй.

ДИОНИС

Приканвай своите богове особени.

ЕВРИПИД

Ефире, хляб мой! Въртели езикови!

Познание и ноздри за надушване!

Дано оборя всички вражи доводи!

АГОН

ХОР

СТРОФА

*Ние също така желаем
да узнаем как тъй вие, двама мъдреци,
ще се счепкате във спор.
Вашият език беснее,
двамата сте много смели
и с такъв подвижен ум!
И човек очаква този
да се изразява с красни
и шлифовани слова,
този пък, като изтръгва
думите си чак от корен,
да разпръсва вражите словесни търкала.*

И тъй, по-скоро почвайте, приказвайте културно,
и не с калъпи, не това, което друг би рекъл.

ЕВРИПИД

За себе си, какъв съм аз като поет, ще кажа
съвсем накрая; най-напред ще обвиня тогава
като измамник, фанфарон, как зрителите прости,
възпитани от Фриниха, безсъвестно е мамил.
Най-първо, вади някого на сцената забулен —
Ахил ли е, Ниоба ли — лицето им не виждаш,
все чучела трагически, седят си и не гъкват!

ДИОНИС
Кълна се, тъй е.

ЕВРИПИД
Хорът пък, като занизал песни —
една след друга четири! А те мълчат — ни дума.

ДИОНИС
Харесвах туй мълчание, то бе за мене радост,
по-хубава, отколкото брътвежът днешен.

ЕВРИПИД
Бил си
глупак, да знаеш!

ДИОНИС
Тъй ще е. Но той защо го прави?

ЕВРИПИД
От шарлатанство. Зрителят седи и все очаква
Ниоба да продума. А пиесата напредва.

ДИОНИС
Ах, гледай, негодяят му, тъй, значи, ме е мамил!

(Към Есхил)

Какво? Пухтиш, ядосваш се?

ЕВРИПИД
Защото го излагам.
И тъй, додето приказки реди и към средата
е драмата, изрича той дванайсет бичи думи,
качулести, намръщени, страшилища ужасни,
невиждани от зрителя.

ЕСХИЛ
Горко ми!

ДИОНИС
Не приказвай!

ЕВРИПИД
Не казва нищо ясно той...

ДИОНИС (*към Есхил*)
Не скърцай тъй със зъби!

ЕВРИПИД
... Скамандри само, ровове, и щитове със медни
грифоорли изписани, и конеездни думи,
почти неразбираеми.

ДИОНИС
Кълна се, аз самият
по цели нощи някога не мигвах, като мислех
каква ли птица ще да е петелоконът златен.

ЕСХИЛ
Това е знак, по кораби изписван, хей, невежа!

ДИОНИС
Аз мислех пък: Ерикс е то, синът на Филоксена.

ЕВРИПИД
Че бива ли в трагедии петел да се представя?

ЕСХИЛ
А ти, бре, богоборецо? А ти какво представяш?

ЕВРИПИД
Не твоите петелоконе или козлоелени,
каквито ги рисуват по персийските завеси.

Приемайки изкуството от тебе, както беше
подпухнало от изрази високопарни, тежки,
поизсуших го най-напред, отнех от тежестта му
чрез песни, с отклонения, с парченца бяла ряпа,
придавайки му влагата на книжните брътвежи.
Отхраних го с мелодии, с Кефизофонт го смесих.
Не дрънках празни приказки, не сеех безпорядък,
а онзи, който най-напред излизаше,
веднага излагаше пиесата.

ДИОНИС (*тихо*)
А не самия тебе!

ЕВРИПИД
И почвайки, аз никого бездеен не оставях
О, не, у мен говореха слугата и жената,
стопанинът и бабата, момичето...

ЕСХИЛ
Е, мигар
за тая дързост ти не си заслужил смърт?

ЕВРИПИД
Кълна се,
постъпвах като демократ!

ДИОНИС (*към Еврипид, тихо*)
Я остави ги тия!
Подобно отклонение не ще ти е полезно.

ЕВРИПИД
След туй, научих тези тук

(*посочва публиката*)

да дрънкат...

ЕСХИЛ

Потвърждавам.

Но по-добре да пукнеше, преди да ги научиш!

ЕВРИПИД

... да мерят с тънки способности и с ъгломер словата,
да мислят, гледат, въртели да правят, да хитруват,
да подозират вредом зло, да размишляват...

ЕСХИЛ

Тъй е.

ЕВРИПИД

... извеждайки домашните, познати нам въпроси,
и тъй съм контролируем. Че знаейки нещата,
те контролират моето изкуство; шум не вдигах,
да им отнемам разума, до страх не ги довеждах
с Мемноновци и Кикновци върху коне с дрънкулки.
Кои са учениците на двама ни? Ще чуеш:
Мане, Формизий, Мегенет са негови, прочути
с бради, с тръби и с копия, с разкъсващи насмешки,
а моите са Клитобонт и Терамен умникът.

ДИОНИС

Кой, Терамен ли? Мъдър е, способен е на всичко!
Изпадне нейде в бедствие и ха, току затънал,
а в миг спасява се! Не е от Хиос, а от Кеос!

ЕВРИПИД

Да, да, и на таквиз неща
съм учил зрителя си аз,
въвеждайки мисловен ред,
разбор в изкуството, и тъй
да схване и да разбере
например как е по-добре
да управлява своя дом,

като запитва: „Как е туй?
Онуй къде е? Кой го взе?“

ДИОНИС

Кълна се в боговете, днес,
като се връща у дома,
атинецът крещи така:
„Къде е моето гърне?
И кой главата е изял
на рибата? Нима умря
закупеният лани съд?
Къде е вчерашният лук?
Маслините ми кой е взел?“
Преди със зяпнали уста
седеше той като глупак
и мамино детенце.

ХОР

АНТИСТРОФА

*„Гледаш ли, блестящи Ахиле?“
Хайде, ти какво ще кажеш на това? Но виж,
да не би, обзет от гняв,
да излезеш вън от пътя.
Той те обвини жестоко.
Но, геройо, запомни:
не се отвърщай с гневни думи.
Свий платната и използвай
само горния им край,
па отпускай, па придавай,
па внимавай, чак додето
вятър лек и постоянен ти се появи.*

Ала хайде, ти, който сред гърците пръв дигна кули от думи високи
и предишната празна трагическа глъч украси, отпусни своя извор.

ЕСХИЛ

Разгневен съм от срещата с тоя човек и сърцето ми в яд се облива,
като трябва да споря със него все пак, да не каже, че аз съм натясно...

Обади ми защо е потребно човек да изпитва възторг от поета?

ЕВРИПИД

За правдивата реч, за добрия съвет, за това, че поетите правят по-издигнати людете в своите страни.

ЕСХИЛ

Е, добре, ако туй не си сторил,
а напротив, от честен и свестен народ произвеждаш отбор негодяи,
то какво според теб заслужаваш, кажи?

ДИОНИС

Да умре, а пък него не питай.

ЕСХИЛ (*към Дионис*)

Следователно гледай най-първо какви ги получи от мене той нявга —
все юнаци, все четири лакти на ръст, не кръшкачи от своята длъжност,
не пазарски зяпачи, не жалки лъжци, като днешните, не негодяи,
а дъхтящи на копие и на стрели, и на шлемове белокачули,
с наколенници бойни, с юначни сърца, върху тях — седем бикови кожи.

ЕВРИПИД

Хайде, ето, надига се страшното зло! С тия шлемове той ще ме смаже!

ДИОНИС

И какво си направил, Есхиле, та тъй на юначество си ги научил?
Говори и недей се предава на гняв тъй презрително,
високомерно!

ЕСХИЛ

Аз създадох трагедия с Аресов дух.

ДИОНИС

И коя?

ЕСХИЛ

„Седемте срещу Тива“.

Този, който я видеше, пламваше в миг от желание да се сражава.

ДИОНИС

Но това е погрешно от твоя страна. Че тиванците там си представил

като по-героични във тази война. Затова ще получиш и удар.

(Замахва.)

ЕСХИЛ

Вие можете да се калите във брой, но не се устремихте към него.
После дадох на сцената в „Персите“ аз, вдъхновявайки хората с
нея
непрестанно и люто да бият врага и прославяйки паметно дело.

ДИОНИС

Аз изпитах наслада, когато дочух твоя вопъл за мъртвия Дарий,
а пък хорът, ей тъй на, заудря с ръце и завика: „Горко ни, горко
ни!“

ЕСХИЛ

Та поетите трябва такива неща да разработват. На, помисли си колко много полезни били са творци, надарени с душа благородна.

Ето, своите тайнства Орфей ни разкри, проповядвайки: „Кръв на проливай!“

и Музей ни показа целителната мощ и пророчески дар, Хезиод пък

земеделие, оран и време за плод; след това богоравният Омир откъде е получил и слава, и чест, ако не от това, че е учил на доброто — на ред и на воинска чест?

ДИОНИС

Но Пентакла, дръвника, при все туй не можа да научи. Тъй завчера той, като тръгваше в шествие, първо

закрепи на главата си шлем и след туй взе да връзва качула отгоре.

ЕСХИЛ

Но поучи той много и харни мъже, сред които и храбрия Ламах. А по Омиров пример показах и аз не един и не двама герои, като Тевкър, Патрокъл — все с лъвски души, вдъхновявайки всеки мой зрител,

всеки гражданин, чуе ли тръбния звук, да се мери с подобни герои.

Не показвах аз никога леки жени, Стенебеи и Федри, кълна се, и не ще каже никой, че в своите творби съм представил жена да се влюби.

ЕВРИПИД

И не си имал никаква връзка, о да, с Афродита!

ЕСХИЛ

И нека да нямам!

Но над тебе и твоите сродници тя като страшен товар е тежала, та и тебе самия низвъргна дори.

ДИОНИС

Да, заклевам се в Зевса, така е.

Че каквото си писал за чужди жени, то се струпа над тебе самия.

ЕВРИПИД

И какво навредиха, мизерник такъв, на града Стенебеите мои?

ЕСХИЛ

Със това, че почтени и свестни жени на почтени мъже ти накара да изпият отровата подир срамът от твоите Белерофнти.

ЕВРИПИД

Ала тази история с Федра нима е невярна, стъкмена от мене?

ЕСХИЛ

Тя е вярна, кълна се. Но щом си поет, ти си длъжен да криеш порока,

не на сцената да го показваш пред нас. За децата си има учител, да ги учи на ум и на разум, а нас, по-големите, учи поетът. Да говорим доброто е нашия дълг.

ЕВРИПИД

Ако твоята реч надвишава
ликабетския хълм и парнаския връх, мигар туй е добрата ти ука?
По-добре говори със човешки език!

ЕСХИЛ

Но, нещастника, то е потребно
за големите мисли и гледища реч и слова съответни да раждаш.
Впрочем то се и знае, полубогове със слова по-големи си служат,
па и тяхната дреха, в сравнение с нас, е значително по-величава.
Аз посочих полезния пример, но ти го подрови.

ЕВРИПИД

Какво съм направил?

ЕСХИЛ

Преди всички навлече в парцали царе, за да бъдат достойни за жалост
във очите на хората.

ЕВРИПИД

Е, и с това какво навредих, обади ми?

ЕСХИЛ

Е, та ето защо богаташът сега триерарх не желае да бъде,
а навлечен в парцали, ридае със глас и твърди, че живее във
бедност.

ДИОНИС

Да, кълна се в Деметра, но носи под тях здрава дрешка от
вълница плътна.

И, измамил народа с подобни слова, се отправя към рибната
борса.

ЕСХИЛ

След това, ти научи на празната реч и на брътвене младите хора,
от което палестрата празна е днес и протрити са задните части
на момчетата, дето бърборят безспир; ти научи крайморските
люде
да отвръщат на по-горни. А пък тогаз, когато живях на земята,
те не знаеха друго освен пита хляб и викът: „Хайде, хоп, на
веслата!“

ДИОНИС

В Аполон се заклевам — и да пърдят във носа на младока, да
дрискат
към другаря си, а като слязат на бряг — да плячкосат от него
нещо.

Днес обаче отвръщат, а не гребат, и се носят насам и нататък.

ЕСХИЛ

И в коя ли беда неповинен е той ?

Не показва ли сводници тоя човек,
и жени, дето раждат в свещения храм,
или влюбени в своите братя сестри,
и такива, които неспирно твърдят,
че животът човешки няма е живот ?
Ей оттук е и фактът, че нашият град
е изпълнен догоре с помощник-писци
и със шутове, с демомаймуни безчет,
дето винаги мамят народа злочест,
та и факла не могат да носят дори
от сегашната неупражненост.

ДИОНИС

Да, така е, кълна се! Умрях си от смях
на всегръцкия празник, когато видях
да търчи, да се бърчи човечец един,
изостанал от другите, бледен, превит,
че дебел, че и бял. Пред самите врати
керамейците здраво му теглиха бой
по корем и по задник, по кръст и ребра,
а пък той под побоя от толкоз ръце
тихо пръцва от зор,
духа факлата и — да го няма.

ХОР

СТРОФА

*Страшно нещо, спор ужасен, иде яростна война!
Трудно е да се решава —
този тук напада смело,
онзи може да удари чрез извъртане кръгом.
По местата си не стойте !
Има толкоз много хватки в софистическия бой,
за каквото и да бъде,
говорете и спорете*

*и по старо, и по ново,
и, рискувайки, кажете фин и мъдър аргумент.*

АНТИСТРОФА

*А пък ако се боите да не би да е невеж
зрителят и да не схване
вашиите изящни мисли,
от това не се плашете. Днес не е като преди.
Опитен е този зрител.
Всеки с книжката в ръка изучава мъдростта.
Той, отличен по природа,
днес е още по-изтънчен.
И така, не се плашете,
смело всичко говорете, тоя зрител е мъдрец.*

ЧЕТВЪРТИ ЕПИЗОД

ЕВРИПИД *(към Есхил)*

Ще се захвана първо с твоите пролози.
Тях, първа част на всякоя трагедия,
най-първо ще подложат тук на критика.

(Към Дионис.)

Неясен е, като излага фактите.

ДИОНИС

Кой пролог ще разкритикуваш ?

ЕВРИПИД

Множество!

(Към Есхил)

Кажи ми първо този от „Орестия“.

ДИОНИС

Мълчание! Есхиле, имаш думата!

ЕСХИЛ

„О, Хермес подземен, страж на бащина
могъщество! Спаси ме и подкрепяй ме!
Аз ида в своя роден край, завръщаме се“ ...

ДИОНИС *(към Еврипид)*

Да виждаш грешка някаква ?

ЕВРИПИД
Дузина са!

ДИОНИС
Три стиха само има тук, не повече!

ЕВРИПИД
И всеки е с по двајсет недостатъка.

ДИОНИС
Съветвам те, мълчи, Есхиле. Иначе
към трите стиха слагаш още стихове.

ЕСХИЛ
Аз нему да мълча?

ДИОНИС
Ако послушаш, де...

ЕВРИПИД
Сгреши — и до небето му е грешката.

ЕСХИЛ
Ти виждаш, че дрънкотиш!

ЕВРИПИД
Все едно ми е!

ЕСХИЛ
Къде съм сбъркал?

ЕВРИПИД
Повтори началото.

ЕСХИЛ
„О, Хермесе подземен, страж на бащино
могъщество!“

ЕВРИПИД
Това Орест говори върху гробната
могила на баща си?

ЕСХИЛ
Тъй е, правилно.

ЕВРИПИД
Но как? Баща му пада от коварната
съпруга, а пък той нарича Хермеса
защитник, страж на бащино могъщество?

ЕСХИЛ
Не този Хермес, другия, помощника,
нарича той подземен, пояснявайки,
че Хермес има тази мощ от татка си.

ЕВРИПИД
Не, още по-голяма ти е грешката!
Ако подземната му мощ е бащина...

ДИОНИС
... той по баща е обирач на гробове.

ЕСХИЛ
Ти, Дионисе, пиеш вино калпаво!

ДИОНИС
Кажки друг стих; а ти дири му грешката.

ЕСХИЛ
„... Спаси ме и подкрепяй ме.
Аз ида в своя роден край, завръщам се“...

ЕВРИПИД
Есхил, мъдрецът, каза дваждж все същото.

ЕСХИЛ
Как дважд?

ЕВРИПИД
Та ще ти поясня. Чуй фразата:
„Аз идвам в своя край“, след туй: „Завръщам се“.
А идвам и завръщам се е същото.

ДИОНИС
Да, все едно да кажеш на съседа си:
„Дай, моля те, гаванка или чутурка.“

ЕСХИЛ
Това не е, човече празнодрънкащо,
все същото, стихът е много правилен!

ЕВРИПИД
Как тъй? Кажи ми как е той потвоему.

ЕСХИЛ
Аз *ида* — значи, имам си отечество,
така че *ида* в него без препятствие,
а *иде* и *завръща* се изгнаникът.

ДИОНИС
Добре, кълна се. Ами твоят отговор?

ЕВРИПИД
Твърдя, Орест не се *завръща*. Тайно е
дошъл, без разрешение на властите.

ДИОНИС
Добре, кълна се. Но все пак неясно е.

ЕВРИПИД (*към Есхил*)
Ха давай друго.

ДИОНИС
Да, Есхиле, друго дай,
по-бързо!

(Към Еврипид.)

А пък ти търси му грешките.

ЕСХИЛ
„При гроба на баща си моля мъртвия
да слуша и ме чуе“...

ЕВРИПИД
На, все същото!
Та слушам, чувам — явно нямат разлика!
На мъртвия говори той, негоднико,
и триж да е, не го достигат думите.
А ти как пишеше пролозите?
А ти как пишеш пролозите?

ЕВРИПИД
Слушай ме,
и кажа ли повторно нещо, чуеш ли
да кажа празна дума, плюй в очите ми.

ДИОНИС
Е, казвай. Трябва да изслушам думите
на твоите така изрядни пролози.

ЕВРИПИД
„И тъй, щастливец бе Едип в началото“.

ДИОНИС
О, не, съвсем не е престанал никога.
Та как, едва роден и посред зимата,

подхвърлен бива той в съдина пръстена —
убиец бащин да не стане някога;
при Полиб се довлича със подпухнали
нозе; оженва се, младеж, за възрастна
жена, и тя при всичко туй е майка му;
след туй се ослепява.

ДИОНИС (*иронично*)

Е, щастлив би бил,
с Еразинид да беше в бой участвувал!

ЕВРИПИД

Дрънкотиш! Мойте пролози са хубави!

ЕСХИЛ

Не ще разчепкам думица до думица
речта ти, вярвай, ала с помощ божия
ще смачкам със шишенце твоите пролози.

ЕВРИПИД

Да, единствено.
Ти пишеш тъй, че всичко би подходило —
и кожа, и шишенце, и чувалченце —
на твоя стих. Ще го докажа ей сега.

ЕВРИПИД

Как, ти ще го докажеш?

ЕСХИЛ

Да.

ДИОНИС (*към Еврипид*)

Цитирай му.

ЕВРИПИД

„Египт — навред все тоя слух се носеше —
с петдесетте си сина стигна с кораба

до Аргос и...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.

ДИОНИС

Какво е туй шишенце? Хайде, поврага!

(Към Еврипид.)

Кажи друг пролог, да го видя втори път.

ЕВРИПИД

„Във кожа от елен и с тирс в ръката си,
бог Бакхус, на Парнас, като танцуваше
сред факлите...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.“

ДИОНИС

Горко ми! Пак ни шибна със шишенцето!

ЕВРИПИД

Не е беда! Към следващите стихове
не ще успее да слепи шишенцето.
„Човек, честит във всичко, няма никъде.
Че знатният е често без имущество,
незнатният...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.

ДИОНИС

Ей, Еврипиде...

ЕВРИПИД

Казвай.

ДИОНИС

Свий платната си.

Ще духне много силно от шишенцето.

ЕВРИПИД

Това през ум дори не ми е минало.

Сега ще го избия от ръцете му.

ДИОНИС

Е, казвай, но варди се от шишенцето.

ЕВРИПИД

„Напусна Кадъм Агеноров някога

Сидон и тъй...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.

ДИОНИС

Купи това шишенце ти, нещастника,

да не разваля пролозите.

ЕВРИПИД

Как така?

От него аз да купя ?

ДИОНИС

Ако искаш, де.

ЕВРИПИД

О, не, ще кажа още сума пролози

и той не ще им прилепи шишенцето.

„Пелоп Танталов стигна в Пиза с

бързите колиби и...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.

ДИОНИС

Ти виждаш, пак ти прикачи шишенцето.
Но, драги, пак ти казвам, откупи му го.
Срещу петак — добро шишенце, хубаво.

ЕВРИПИД

Не, още не! Аз имам толкоз пролози!
„Ойней веднъж...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.

ЕВРИПИД

Че остави ме да го кажа цялото!
„Ойней веднъж, пожънвайки пшениците,
с молитвата...“

ЕСХИЛ

... изгуби си шишенцето.

ДИОНИС

С молитва ли? Кой му взе шишенцето?

ЕВРИПИД

Почакай, драги. Нека чуе следното:
„Зевс, както го мълви самата истина...“

ДИОНИС

Стой! Ще рече: „Изгуби си шишенцето“.
Шишенцето си пасва с твоите пролози,
тъй както ечемикът върху клепката.
Но я мини към песните му, моля те.

ЕВРИПИД

Аз мога да докажа, че е лош лирик
и че повтаря винаги все същото.

ХОР

Как ли ще тръгне таз работа?
Искам да знам, любопитен съм
как ще подложи на критика
автора на многобройните
най-благозвучни мелодии
измежду всички сегашни!
Чудя се де ще намери той
доводи срещу тогова,
царя на песните Бакхови, и се
страхувам за него.

ЕВРИПИД

Прекрасни песни! Скоро ще ги видите.
Ще ги сведа аз до една-единствена.

ДИОНИС

А с камъчета аз ще правя сметката.

ЕВРИПИД

„Фтийски Ахиле, защо при вида на ужасната битка,
ох, не дохождаш на помощ на свойте ?
Ние, край тези води, тачим Хермеса, своя родител.
Ох, не дохождаш на помощ на свойте!“

ДИОНИС

Два пъти охкане, Есхиле.

ЕВРИПИД

„Сине Атреев, преславни ахеецо, властнико мощен, чуй ме...
Ох, не дохождаш на помощ на свойте!“

ДИОНИС

Това е трето охкане, Есхиле.

ЕВРИПИД

„Тихо! Сега ще отворят лириците храма на Артемида.
Ох, не дохождаш на помощ на свойте!
Власт имам да изрека благослов за геройския подход.
Ох, не дохождаш на помощ на свойте!“

ДИОНИС

О, Зевсе, царю! Колко много охкане!
На мене ми се ще да ида в банята.
От „Ох!“ ми се подухва двата бъбрека.

ЕВРИПИД

Чуй първо друга партия лирическа —
за съпровод с китара е съставена.

ДИОНИС

Добре, почни, но не притуряй охкане.

ЕВРИПИД

„Както двутронната мощ на ахейци, на млада Елада,
барабабум, барабабум,
праца ни кучето Сфинкс, господар на дните злочести,
барабабум, барабабум.“
„С копие и със ръка отмъстителна буйната птица,
барабабум, барабабум.“
„С копие и със ръка отмъстителна буйната птица,
барабабум, барабабум.“
„Среща ги с дръзките псета, които витаят в простора,
барабабум, барабабум.“
„И враждебното спрямо Аякса,
барабабум, барабабум.“

ДИОНИС

Какво е туй барабабум? Персийско ли?
Отде си взел такива песни, гаче ли
във кладенеца някой бърхти кофата!

ЕСХИЛ

Красивото донесох от красивото,
за да не сметнат хората, че все една
свещена нива жънем с Фриних двамата.
А той отвред заема, от курветата
и от Мелет, от песните на Кария,
тъжачки песни, танцови. Ще видите.
Я лиричката дайте ми! Но трябва ли
тук лира? Де е тая с кастанетите?
Ела насам ти, Музо Еврипидова,
с която се разпяват тия стихове.

Явява се младо Момиче, голо, с кастанети в ръце.

ДИОНИС

Не, не, тя няма маниери лесбоски.

ЕСХИЛ

„О, алкиони, които край вечните морски
вълни гълчите,
вие ръсите с капки роса
влажните свои крила,
и вие, които в подпокривни кътчета
виете с пръсти нишките
на опната на стана тъкан,
дело на звучна совалка,
дето флейтолюбецът делфин
скачаше край корабния нос
с тъмносиния извив,
с прорицания и разстояния
Радост на цъфтящата лоза,
гроздов стрък, целител на тъги,
постави на челото ми, дете.“

(Към Дионис.)

Видя ли му размера?

ЕВРИПИД

Да.

ЕСХИЛ

Какво? Видя ли го?

ЕВРИПИД

Е, да.

ЕСХИЛ (*към Еврипид*)

Ти, с тия свои стихове,
си дръзнал мене да кориш?

Дванайсет пози имат те
като у курвата Кирена.

Та ето твоите песни, ала ще ми се
обстойно да разкрия маниера им.

„О, непрогледен нощен мрак,
какъв злокобен сън ми пращаш
от невидимия Хадес,
бездушна душа,
дете на черната Нощ,
страхотен признак, който всява ужас,
в черна мъртвешка одежда, с кървави, кървави
страшни очи и с големи хищни нокти?“

„Но запалете светилник, прислужници,
речната влага с ведрата черпете, топлете водата —
божия сън да отмия от себе си!“

„Уви, демоне морски,
туй е то! Уви, съседни,
вижте тия чудеса!“

„И като ми похити петела,
Глика избяга.

Вие, планински нимфи!

Ти, Мания, дръж я!“
„А пък аз, горкана,
бях се вдала цяла в свойте работи
и въртях с ръце вретено,
цяаалото във лен,
намотавайки кълбо,
че да ида заранта
на пазар да го продавам.“
„Той изхвъркна, изхвъркна във въздуха
върху леките свои крила,
остави ми горести, горести,
и сълзи, сълзи от очите си
ронех, ронех, злочеста аз!“
„Но вий, критяни, деца на Ида,
елате ми на помощ с лъкове,
бързо движете нозе, къщата обкръжете!
А ловджийката дева, хубавата Артемида,
с кучиците си да дойде всякъде във този дом.“
„А ти, Зевсова дъще, вдигни в ръце
две факли с ослепителен блясък,
Хекато, и свети към Глика,
да вляза, да направя обиск!“

ДИОНИС
Ха стига песни.

ЕСХИЛ
Стига и по моему.
Да го закарам искам при теглилката,
тя да покаже нашата поезия,
да видим колко тегнат стиховете му.

ДИОНИС
Щом и това е нужно, хайде, идвайте,
изкуството ще тегля като сирене.

Донесят големи везни. Есхил и Еврипид застават до блюдата.

ХОР

Старателни са хитрите.
На, ново чудо гледаме,
нечувано, невиждано!
На кой ли друг би хрумнало?
Кълна се, да ми кажеха
от улицата хората,
не бих повярвал, рекъл бих:
това са празни думи.

ДИОНИС

Ха застанете до блюдата!

ЕСХИЛ и ЕВРИПИД

Ето ни.

ДИОНИС

Хванете ги и в тях по стих изричайте.
Додето не изкукам, не ги пущайте.

ЕСХИЛ и ЕВРИПИД

Готово!

ДИОНИС

Ха сега по стих във блюдото.

ЕВРИПИД

„Ах, Арго да не бе прелитвал никога!“

ЕСХИЛ

„Река Сперхей, с волове и със пасища!“

ДИОНИС

Куку! Пуснете! Много по-надолу е
Есхиловият стих.

ЕВРИПИД
Кажы причината.

ДИОНИС
Ами че той река постави, квасейки
стиха, тъй както вълната — вълнарите,
а ти постави стих крилат на блюдото.

ЕВРИПИД
Но нека с друг стих се яви насреца ми!

ДИОНИС
Хванете пак!

ЕСХИЛ и ЕВРИПИД
Готово!

ДИОНИС
Хайде, казвайте.

ЕВРИПИД
„Убедата е с храм единствен — Словото.“

ЕСХИЛ
„Единствен бог — Смъртта — не иска дарове.“

ДИОНИС
Пусни, пусни! Към него пак накланя се.
Той сложи смърт, най-тежкото нещастие.

ЕВРИПИД
Пък аз — Убеда, най-прекрасна думица.

ДИОНИС
Но лекичка е, няма ум Убедата.
Я нещо друго подири — от тежките,
голямо, силно, че да смъкне блюдото.

ЕВРИПИД
Къде у мен такова нещо?

ДИОНИС
Ето го:
„Ахил с два зара хвърли две и четири.“
Ха казвайте, това е сетно теглене.

ЕВРИПИД
„Взе тежкото като желязо копие.“

ЕСХИЛ
„И труп връз труп, кола върху кола стои“.

ДИОНИС (*към Еврипид*)
На, изигра те и сега той!

ЕВРИПИД
Как така?

ДИОНИС
Два трупа, две коли постави в блюдото —
не ще ги вдигнат даже сто египтяни.

ЕСХИЛ
По стих да не поставя, а самият той
да седне със жена си, със децата си,
с Кефизофонт, със своите творения.
Два стиха само ще река от моите.

Вдигат везните.

Явява се Плутон.

ДИОНИС

Не ще им съдя — те са ми приятели.
Не ставам враг на никого от двамата.
Мъдрец е този, радост ми е другият.

ПЛУТОН

Оставяш ли замислената работа?

ДИОНИС

Ако отсъдя?

ПЛУТОН

Вземай си единия,
когото щещ, че да се върши работа.

ДИОНИС

Щастлив да бъдеш!

(Към Есхил и Еврипид.)

Чуйте вие двамата:
дошъл съм за един поет.

ЕВРИПИД

Защо ти е?

ДИОНИС

Градът, спасен, да си устройва хорове.
И онзи, който му даде добър съвет,
аз смятам да го изведа със себе си.
Кажете най-напред как оценявате
Алкивиад? Градът е в затруднение.

ЕВРИПИД

Как мисли сам градът за него?

ДИОНИС

Сам градът?
И люби го, и мрази го, но иска го.
Но казвайте това, което мислите.

ЕВРИПИД
Аз мразя, който бавно на родината
принася полза, а вреди стремително,
безсилен за града, урежда себе си.

ДИОНИС
Отлично!

(Към Есхил.)

Ти кажи ми своето мнение.

ЕСХИЛ
В града не бива лъвче да отхранваме,
отхраним ли го — трябва да го слушаме.

ДИОНИС
О, Зевсе, Избавителю, объркан съм!
Прекрасно казва този, ясно — другият!
Но изкажете още едно мнение —
как, смятате, ще се спаси държавата?

ЕВРИПИД
С Кинезий Клеокрита окриляваме
и над морето ги понася вятърът.

ДИОНИС
Изглежда смешно. Но какъв е смисълът?

ЕВРИПИД
При морска битка ще държат оцветници,
ще ръсят с тях в очите неприятеля.

Аз знам и искам да говоря.

ДИОНИС

Казвай, де.

ЕВРИПИД

Когато сметнем за невярно вярното,
за вярно пък невярното.

ДИОНИС

Не те разбрах.

По-просто го кажи, по-разбираемо.

ЕВРИПИД

Ако в онези, на които вярваме,
не вярваме от днес, ако използваме,
които не използваме — спасени сме!
Че щом сме зле при днешните, то няма ли
да се избавим, вършейки обратното?

ДИОНИС

Отлично, Паламеде! Колко мъдър си!
Но ти или Кефизофонт е авторът?

ЕВРИПИД

Аз сам. Кефизофонтов е оцетникът.

ДИОНИС (*към Есхил*)

Какво ще кажеш ти?

ЕСХИЛ

Кажи, държавата
с кои си служи, с честните ли?

ДИОНИС

Хайде де!

Тях люто мрази!

ЕСХИЛ
И харесва лошите?

ДИОНИС
Тя точно не, използва ги принудено.

ЕСХИЛ
Че кой ли ще спаси държавата опачна?
Не ѝ помага ни кожух, ни ризица?

ДИОНИС
Търси с какво над злото би изплавала.

ЕСХИЛ
Ще кажа горе, тук не искам, туй е то!

ДИОНИС
Не, не, оттук прати и добрините си.

ЕСХИЛ
Когато сметнат, че земята вражеска
е тяхна, а пък тяхната е вражеска,
че флотата е мощ, мощта — безпомощност.

ДИОНИС
Ала това изядат го съдиите.

ПЛУТОН
Решавай!

ДИОНИС
Да, ще избира от двамата,
когото е поискала душата ми.

ЕВРИПИД
Помни за боговете и за клетвата,

че ще ме вземеш, избери приятеля!

ДИОНИС

„Езикът се закле“, Есхила вземаме.

ЕВРИПИД

Що стори ти, човече най-безсъвестен!

ДИОНИС

Реших, че победи Есхил. Защо пък не?

ЕВРИПИД

Извърши срамно дело, че и гледаш ме!

ДИОНИС

Какъв ти срам! Така не мисли зрителят!

ЕВРИПИД

Безчестнико, оставяш ме сред мъртвите!

ДИОНИС

„Та знаеш ли, не е ли смърт животът ни,
дъхът — храна, а пък сънят — завивчица?“

ПЛУТОН

Е, ха тогава, Дионисе, влизайте.

ДИОНИС

Защо?

ПЛУТОН

Да ви гостя, преди да тръгнете.

ДИОНИС

Добре, не ще ти се разсърдя, бога ми!

Влизат в палата на Плутон.

ЕКЗОД

ХОР

СТРОФА

*Да, блажен е онзи мъж,
който има тънък ум.
Примерите са безброй.
Ето, той, признат за мъдър,
пак се връща у дома,
за доброто на града си,
ала също за доброто
на приятели, роднини.
Че е мъж разумен.*

АНТИСТРОФА

*Харно е да си седиш
не брътвежи със Сократ,
пренебрегвайки дълга
поетически, та даже
и трагическия жанр,
но с високопарни думи
и със хитрини словесни
времето си да прахосваш
е направо лудост.*

Отново се явяват Плутон, Дионис и Есхил.

ПЛУТОН

Хайде, тръгвай, Есхиле, на добър ти час,

па избава дарувай на нашия град
със съвети добри и глупците му ти
възпитавай — немалък е техният брой.

(Подава му меч.)

Тази вещ отнеси я на наш Клеофонт;
на агентите данъчни, на Никомах
и на Мирмекс, предай ето тази;

(подава му примка)

с туй

(подава му чаша с отрова)

дари Археном. И на всички речи
час по-скоро да дойдат при мен, ето тук,
да не се маят много. Не дойдат ли тук
незабавно, заклевам се във Аполон,
ще ги смъкна веднага в подземния свят,
на челата с печат, с оковани нозе,
ведно с Адимант Левколофов.

ЕСХИЛ

Ще направя това. А пък моя престол
на Софокъл предай да го варди.
Нека той го запази за в случай, че пак
се завърна при вас тука някога. Аз
смятам него за втори по мъдрост поет.
И едно да запомниш — че този хитрец,

(посочва Еврипид)

тоя майстор лъжец, тоя жалък смешник,
няма нивга да седне на моя престол,
та дори ако бъде насилен!

ПЛУТОН (*към Хора*)

Запалете свещените факли сега,
проводете Есхила на горния свят,
със негови песни в негова чест
и със негови химни на устни.

Образува се шествие, което съпровожда Есхил.

ХОР

Дайте успешен път на поета, който потегля
горе, към светлия зрак, богове на подземното царство,
а пък на нашия град — на благата богатите мисли.
Тъй ще положим предел на големите наши печали,
край на горчиви вражди! Клеофонт или друг като него,
който желае война, на своя земя да я води!

Издание: Аристофан. Комедии. С., 1985, „Народна култура“.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.